

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΣΚΡΑΜΠΛ
Α.Μ. ΠΡΩΤ/ΚΕΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 10483
ΤΡΙΑ ΠΛΑΤΑΝΙΑ 12 – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Α.Φ.Μ. 997224100 – Δ.Ο.Υ. Ε΄ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Αριθ. Πρωτ. 164 / 03.05.2020

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΙΔΡΥΜΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ
04/01/2019

Αξιότιμε κ. Καθηγητά

Η Πανελλήνια Ένωση Σκραμπλ είναι ο φορέας που καθορίζει τις αρχές που διέπουν τη διεξαγωγή όλων των επίσημων αγώνων του ελληνικού αγωνιστικού σκραμπλ, δηλαδή επιμελείται, μελετά, επεξεργάζεται, τροποποιεί, βελτιώνει και διασφαλίζει την ενιαία ανά την επικράτεια τήρηση των «κανονισμών διεξαγωγής αγώνων σκραμπλ» καθώς και των «όρων αποδοχής λέξεων».

Γνωστοποιείται ότι το "Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής" του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη αποτελεί για εμάς απαραίτητο βοήθημα και θεμέλιο λίθο της βάσης αποδεκτών λέξεων που χρησιμοποιούμε στο παιχνίδι μας, ενώ ενίοτε και επικουρικά συμβουλευόμαστε και άλλα βοηθήματα, όπως λ.χ. τη "Νεοελληνική Γραμματική της δημοτικής" του Μ. Τριανταφυλλίδη (1941, ανατύπωση 1996) και τη "Σχολική αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής" του Μ. Τριανταφυλλίδη (Ο.Ε.Δ.Β., 2002).

Σας παρακαλούμε θερμά να μας βοηθήσετε να λύσουμε κάποιες γλωσσικές μας απορίες, τις οποίες σας αποστέλλουμε με το συνημμένο αρχείο word (docx). Παρακαλούμε όπως λάβετε υπόψη σας ότι για αμφισβητούμενους κλιτικούς τύπους της μορφολογίας της σύγχρονης Κοινής, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για εμάς και αποτελεί αντικειμενικό κριτήριο "αποδεκτότητας" και χρήσης τους στο παιχνίδι μας η γραμματική τους ορθότητα και όχι το προσωπικό γλωσσικό αισθητήριο, ούτε το εάν είναι δύσχρηστοι ή σπάνιοι, ούτε το εάν φαίνονται αφύσικοι λόγω της απουσίας του πραγματολογικού περιβάλλοντος και των επικοινωνιακών συνθηκών, υπό τις οποίες θα μπορούσαν οι τύποι αυτοί να εμφανισθούν στον προφορικό ή και στο γραπτό λόγο. Για παράδειγμα, αποδεχόμαστε στο παιχνίδι μας τη δύσχρηστη ή και ανύπαρκτη προστακτική β' ενικού του ενεστώτα της παθητικής φωνής (δροσίζου, λούζου κ.λπ.), καθώς και την άτονη αύξηση με το αρχικό γράμμα -ε- στους παρελθοντικούς χρόνους των ρημάτων (εφάγαμε, επατήσατε κ.λπ.) κ.ά., σύμφωνα όμως πάντα με τις υποδείξεις της Γραμματικής Τριανταφυλλίδη.

Έχοντας πλήρη επίγνωση του όγκου των υποχρεώσεών σας, αισθανόμαστε την ανάγκη να απολογηθούμε για το πλήθος των ερωτημάτων μας και σας διαβεβαιούμε ότι δεν θα επαναληφθεί μελλοντικά από εμάς αποστολή αναλόγου εκτάσεως και πλήθους αποριών νέας επιστολής. Ελπίζουμε στην κατανόησή σας και προσδοκούμε την ανεκτίμητη αρωγή σας. Σας ευχαριστούμε θερμά εκ των προτέρων.

Μετά τιμής

Εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου

της Πανελληνίας Ένωσης Σκραμπλ

Ο Πρόεδρος

Μυρσίνης Θράσος

1 Θεωρείτε ότι τα επίθετα άγουρος, αγριωπός, άκρος, άλυπος (Γραμματική Τριανταφυλλίδη Μάρτιος 1996, σελ. 270, § 649), άνετος, άνοστος, αποτελεσματικός, αστείος, αφράτος, άφωνος (στο ερμήνευμα του λήμματος αυτού δίδεται η φράση «ιχθύος αφωνότερος»), αψιός, αψύς, άψυχος (Γραμματική Τριανταφυλλίδη Μάρτιος 1996, σελ. 270, § 649), άωρος, βάρβαρος, βδελυρός, βρόμικος, ενεός (με την έννοια άφωνος και δεδομένου του ότι στο λήμμα άφωνος, -η, -ο δίδεται η φράση «ιχθύος αφωνότερος»), έξυπνος, ευγενικός, εφικτός, έωλος, ζαβός, ζεστός, ηλίθιος, ήρεμος, ήσυχος, θαμπός, ίσιος, ίσος, καυτός, κοίλος, κουτός, κρύος, λάγνος, λείος, λερός, λυγερός, λωλός, μακρός, μακρουλός, μειλίχιος, μελαμψός, μελανός (βρέθηκε στο Λ.Κ.Ν., στο λήμμα χρώμα, η φράση «μας παρουσίασε την κατάσταση με τα μελανότερα χρώματα»), μιαρός, ξερός, ογρός, οκνός, όλβιος, όμοιος, οπτός, παγερός, παλαβός, παρανοϊκός, παχύσαρκος, πεζός, πελελός, πελιδνός, πλάνος, πράος, πρόστυχος, πυρός, ρητός, σαλός, σβέλτος, τρελός, υγρός, φαγανός, φανερός, φαύλος, φιλάργυρος, φίνος, φρόνιμος, φουριόζος, φυρός, χαζός, χωλός, ωριός, ωχρός (και εφόσον δεν σημαίνουν ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ύλη, χρώμα, τόπο, χρόνο, καταγωγή, συγγένεια και κατάσταση που δεν αλλάζει) δύνανται να σχηματίζουν παραθετικά στον συγκριτικό και στον υπερθετικό βαθμό; Και αν ναι, θεωρείτε ότι τα εν λόγω παραθετικά σχηματίζονται και μονολεκτικά ή αποκλειστικώς περιφραστικά; Μήπως τα επίθετα φίνος και φουριόζος εμπíπτουν στους περιορισμούς που τίθενται από τη Γραμματική Τριανταφυλλίδη Μάρτιος 1996, σελ. 270, § 645, σημείωση 1 περί ξένης καταγωγής; Μήπως τα επίθετα μελαμψός, μελανός και ωχρός εμπíπτουν στους περιορισμούς περί χρώματος; Υπάρχει γραμματικός κανόνας για τα επίθετα που δύνανται να σχηματίζουν παραθετικά, ο οποίος να ορίζει το πότε ακριβώς αυτά μπορούν να εκφωνηθούν και μονολεκτικά; Θεωρείται γραμματικώς ορθό να σχηματίζουν παραθετικά κάποια επίθετα που ξεκινούν με το στερητικό -α- ;

2 Στο Λ.Κ.Ν., στο ρήμα επιδένω δίδεται κλιτικό παράδειγμα Ρ1 (κλειδώνω). Στο ερμήνευμα όμως δίδεται η φράση «ο γιατρός επέδεσε τις πληγές». Από εδώ προφανώς συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο αόριστος είναι επέδεσα και ο παρατατικός επέδενα. Δεδομένου ότι στον αόριστο και τον παρατατικό εμφανίζεται εσωτερική αύξηση, μήπως το κλιτικό παράδειγμα Ρ1 (που πιθανόν οδηγεί τον αναγνώστη να συμπεράνει εσφαλμένα ότι ο αόριστος είναι επίδεσα και ο παρατατικός επίδενα) είναι λάθος; Ή μήπως ισχύει διπλός τύπος (με και χωρίς αύξηση);

3 Στο ρήμα παινώ, -ιέμαι δίδεται η έννοια του επαινών. Εντούτοις, το κλιτικό παράδειγμα του παινώ είναι το Ρ10.5 (φορώ, -άς). Μήπως πρόκειται περί λάθους, όπως ακριβώς συνέβη και με το διατελώ;

4 Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνονται τα λήμματα γγάστρωμα, γγαστρώνω, γγαστρώνομαι, γγαστρωμένος, συνεπώς θεωρούνται ντε φάκτο αποδεκτά στο παιχνίδι μας. Μας προβληματίζει όμως ιδιαίτερα η βιβλιογραφία στα εξής εδάφια: α) ο κανόνας «στην αρχή λέξης δεν γράφεται ποτέ διπλό συμφωνικό γράμμα» στη Νεοελληνική Ορθογραφία, Γ.Παπαναστασίου, 2008, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών / Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, σελ. 239, § 7.4.2, β) η λημματογράφηση των ως άνω λημμάτων με αρχικό -γγ- στο Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, Ν. Ανδριώτης, 1983, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών / Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, γ) τα λήμματα (α)γγίζω, (α)γγίχτηκα, (α)γγιγμένος, (α)γγίξιμο στο Μεγάλο Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, Α.Γεωργοπαπαδάκος, Α΄ έκδοση 1984, Β΄ έκδοση 1990, δ) τα λήμματα (ε)γγίζω και (ε)γγόνι στη Γραμματική Τριανταφυλλίδη, Μάρτιος 1996, σελ. 31, § 60 και ε) τα λήμματα εγγίζω/αγγίζω/γγίζω και εγγόνι/αγγόνι/γγόνι στη Γραμματική Τριανταφυλλίδη, Μάρτιος 1996, σελ. 80, § 176. Θεωρείται γραμματικώς ορθό να υφίστανται λέξεις της κοινής νεοελληνικής που να ξεκινούν από διπλό σύμφωνο;

5 Υπάρχουν πολλά λήμματα, στα οποία ενώ δίδεται κλιτικό παράδειγμα, εντούτοις αμέσως μετά ακολουθεί επισήμανση του τύπου «μόνο στη φράση...», «μόνο στην έκφραση...», «μόνο στην εκφορά...», «κυρίως στην έκφραση...», «κυρίως στη φράση...», «συνήθως στη φράση...», «στη φράση...», «μόνο στον ενεστώτα», «κυρίως στον ενεστώτα», «συνήθως στον ενεστώτα», «συνήθως στον πληθυντικό», «κυρίως στον ενικό» κ.λπ. Πώς ακριβώς ερμηνεύει ο αναγνώστης τις εν λόγω επισημάνσεις;

Για παράδειγμα: μάλη Ο30 (νίκη) μόνο στη λόγια έκφραση υπό μάλης, μάρα Ο25 (ώρα) μόνο στις φράσεις η σάρα και η μάρα – άρες μάρες κουκουάρες, ξυρός Ο17 (ουρανός) μόνο στη φράση επί ξυρού ακμής, γόρδιος, -α, -ο Ε6 (πλούσιος) μόνο στην έκφραση γόρδιος δεσμός, δούρειος, -α, -ο Ε6 (πλούσιος) μόνο στη φράση δούρειος ίππος, λερναίος, -α, -ο Ε4 (ωραίος) μόνο στην εκφορά λερναία Ύδρα, δαμόκλειος, -ος/α, -ο Ε15 (ευκλείδειος) μόνο στη φράση δαμόκλειος σπάθη, μελιταίος, -α, -ο Ε4 (ωραίος) μόνο στον όρο μελιταίος πυρετός, απύλωτος, -η, -ο Ε5 (όμορφος) μόνο στην έκφραση απύλωτο στόμα, καδμείος, -α, -ο Ε4 (ωραίος) μόνο στην έκφραση καδμεία νίκη, μενετός, -ή, -ό Ε1 (καλός) μόνο στη φράση οι καιροί ου μενετοί, πάρθιος, -α, -ο Ε6 (πλούσιος) μόνο στη φράση πάρθιο βέλος, υπαρχή Ο29 (ψυχή) μόνο στη λόγια έκφραση εξ υπαρχής, τάραχος Ο20 (αντίλαλος) μόνο στη φράση τραβώ των παθών μου τον τάραχο, γενετή Ο29 (ψυχή) μόνο στη λόγια έκφραση εκ γενετής, κλεινός, -ή, -ό Ε1 (καλός) μόνο στην έκφραση κλεινόν άστυ, γεννησιμιό Ο38 (βουνό) μόνο στη φράση από γεννησιμιού (μου, σου, του κ.λπ.), ενώπιος, -α, -ο Ε6 (πλούσιος) μόνο στην απαρχαιωμένη έκφραση ενώπιος ενωπίω, υπογραμμός Ο17 (ουρανός) μόνο στη φράση τύπος και υπογραμμός κ.ά.

Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, σας δίνω κάποια διαφορετικά παραδείγματα: γη O29 (ψυχή) (χωρίς πληθ.), αίγλη O30 (νίκη) (χωρίς πληθ.), κουμάντο O39 (πεύκο) (χωρίς πληθ.), μέθη O30 (νίκη) (χωρίς πληθ.), μεσοβδόμαδο O41 (σίδερο) (χωρίς πληθ.) κ.ο.κ.

Στο λήμμα μπέλα δίδεται το ερμήνευμα «στην έκφραση κούνια μπέλα», αλλά δεν δίδονται κλιτικές πληροφορίες (τι μέρος του λόγου είναι, αν κλίνεται, αν είναι άκλιτο κλπ.). Θα μπορούσατε να μας το διασαφηνίσετε;

Θεωρείτε ότι στη γλώσσα μας το λήμμα «όρτσα» επέχει θέση αποκλειστικώς επιρρήματος ή μήπως (σύμφωνα βέβαια και με το ερμήνευμα που δίδεται στο Λ.Κ.Ν.) δύναται να εκφωνηθεί και ως ελλειπτικό κλιτικό παράδειγμα του ιταλικού ρ. *orzare* εν είδει αντιδανείου και υπό μορφήν προστακτικής; Θεωρείται γραμματικώς ορθός ο τύπος «ξαναόρτσα»; Παρομοίως, θεωρείτε ότι το λήμμα «μάινα» (σύμφωνα βέβαια και με το ερμήνευμα που δίδεται στο Λ.Κ.Ν.) δύναται να εκφωνηθεί και ως ελλειπτικό κλιτικό παράδειγμα του ιταλικού ρ. *mainar* εν είδει αντιδανείου και υπό μορφήν προστακτικής; Θεωρείται γραμματικώς ορθός ο τύπος «ξαναμάινα»;

Επομένως, εάν δεν υφίσταται κάποια επισήμανση του τύπου «χωρίς πληθυντικό» ή «χωρίς γενική» ή «χωρίς γενική πληθυντικού» θεωρούμε ότι υφίστανται όλες οι πτώσεις; Ή αν προτιμάτε, ας το θέσουμε κάπως διαφορετικά: θα μπορούσαμε να αποδεχθούμε ως γραμματικώς ορθούς παρόμοιους κλιτικούς τύπους παρόλο που δεν υφίστανται καν οι κατάλληλες συνθήκες για να εμφανιστούν αυτοί οι τύποι στον προφορικό μας (ή) και στον γραπτό μας λόγο;

6 Στο λήμμα σίκαλη δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O33 (δύναμη), αλλά στην αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., 2002), σελ. 92 αναφέρεται ότι το ουσιαστικό σίκαλη κλίνεται κατά το ουσιαστικό ζάχαρη (χωρίς γενική πληθυντικού). Τι ισχύει;

7 Στο ουσιαστικό κατοστή δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O29 (ψυχή). Θεωρούνται γραμματικώς ορθές όλες οι πτώσεις; Δηλαδή κλίνεται κανονικά;

8 Στα ουσιαστικά εικοσαριά, πενηνταριά κ.λπ. δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O24 (καρδιά). Θεωρούνται γραμματικώς ορθές όλες οι πτώσεις; Δηλαδή κλίνονται κανονικά;

9 Ποια ακριβώς η κλίση του επιθέτου σιδηρούς, -ά, -ούν;

10 Στο λήμμα αλήθεια δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O25α (πέινα – χωρίς γεν. πληθ.). Αλλά αμέσως μετά το O25α γράφει «γεν. πληθ. αληθειών». Μήπως πρόκειται περί λάθους εκ παραδρομής; Δηλαδή μήπως θα έπρεπε το O25α να διορθωθεί σε O25;

Στο λήμμα ξεπρήζομαι δίδεται το κλιτικό παράδειγμα P2.1β (δροσίζομαι, δροσίστηκα, δροσίσου). Επομένως συμπεραίνουμε ότι η προστακτική αορίστου είναι ξεπρήσου. Είναι ορθός ο συλλογισμός μας ή μήπως πρόκειται περί λάθους εκ παραδρομής; Δηλαδή μήπως θα έπρεπε το P2.1β να διορθωθεί σε P2.3β (αγγίζομαι, αγγίστηκα, αγγίξου & αγγίσου), ούτως ώστε να υφίσταται και η προστακτική ξεπρήξου;

Στο λήμμα πατάσσω -ομαι δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα P2.2 (αλλάχτηκα), επομένως προκύπτει ο παθητικός αόριστος πατάχτηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμηνευμα δίδονται εν είδει παραδείγματος οι φράσεις «Θα παταχθεί κάθε απόπειρα πραξικοπήματος» και «Θα παταχθούν οι φοροφυγάδες», μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. και πατάχθηκα»;

Ομοίως, στο λήμμα στηρίζω -ομαι δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα P2.2 (αλλάχτηκα), επομένως προκύπτει ο παθητικός αόριστος στηρίχτηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμηνευμα του λήμματος σιγουριά δίδεται η υποτακτική στηριχθεί, μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. και στηρίχθηκα»;

Στο λήμμα αποτάσσω -ομαι δίδεται ο παθητικός αόριστος αποτάχθηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμηνευμα του λήμματος στρατός δίδεται εν είδει παραδείγματος η φράση «απολύθηκε / αποτάχτηκε από το στρατό», μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. αποτάχθηκα και αποτάχτηκα»;

Στο λήμμα συμπύσσω -ομαι δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα P3 (πλέχτηκα), επομένως προκύπτει ο παθητικός αόριστος συμπύχτηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμηνευμα δίδονται εν είδει παραδείγματος οι φράσεις «οι δυνάμεις έλαβαν διαταγή να συμπυχθούν», «συμπυχθείτε!» και «θα συμπυχθεί η διάρκεια της Διεθνούς Εκθέσεως», μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. και συμπύχθηκα»;

Στο λήμμα υποπτεύομαι δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα P5.1β (δεσμεύτηκα), επομένως προκύπτει ο παθητικός αόριστος υποπτεύτηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμηνευμα δίδονται εν είδει παραδείγματος οι φράσεις «τον υποπτεύθηκα εξαρχής» και «ένας αδαής δε θα μπορούσε ούτε καν να υποπτευθεί την ομορφιά αυτού του κειμένου», μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. και υποπτεύθηκα»;

Στο επίθετο υπέγγυος -ος -ο δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα E15 (ευκλείδειος -ος/α -ο). Προς επίρρωση δε του ως άνω υποδείγματος δίδεται στο ερμηνευμα και η φράση «υπέγγυες πρόσοδοι». Συνεπώς, μήπως θα ήταν ορθότερο το εν λόγω επίθετο να λημματογραφείται ως υπέγγυος -ος/α -ο;

11 Στην αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., 2002), σελ. 171 – 172, § 245 (αρχαϊκή κλίση παθητικής φωνής) αναφέρεται ότι «...ακόμη πιο σπάνια είναι μερικά ρήματα σε -ώμαι που ακολουθούν αρχαϊκή κλίση – ενεστώτας: εγγυώμαι, εγγυάσαι, εγγυάται, εγγυόμαστε, εγγυάστε (-σθε), εγγυώνται...»

Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνονται 17 ρήματα στο κλιτικό παράδειγμα P11 (εγγυώμαι) ήτοι αιτιώμαι, αλληλοεξαρτώμαι, αμιλλώμαι, αναρριχώμαι, απεξαρτώμαι, αποπειρώμαι, αυταπατώμαι, διερωτώμαι, εγγυώμαι, εξαρτώμαι, ηττώμαι, θεώμαι, καυχώμαι, μυκώμαι, ορμώμαι, προσκτώμαι, τριτεγγυώμαι καθώς και 10 επιπλέον ρήματα στο κλιτικό παράδειγμα P10.8 (ανακλώ, -ώμαι) ήτοι ανακλώμαι, ανασπώμαι, αντανεκλώμαι, αποσπώμαι, βιοδιασπώμαι, διαθλώμαι, διασπώμαι, περισπώμαι, προπερισπώμαι και συσπώμαι.

Θεωρείται γραμματικώς ορθό να υφίσταται σε αυτά τα ρήματα ο 2ος κλιτικός τύπος του β' πληθ. προσ. (-σθε);

12 Στο ερμήνευμα του λήμματος σουμάδα βρίσκουμε τη λέξη ψύχα (με ύψιλον) και στο ερμήνευμα του λήμματος υπογραφή βρίσκουμε τη φράση «δυσανάγνωση υπογραφή». Μήπως ευθύνεται ο...δαίμων του τυπογραφείου;

Στο ρ. συρρέω δίδεται ο αόριστος συνέρρευσα (με δύο ρ), αλλά στο ερμήνευμα διαβάζουμε τη φράση «Χιλιάδες λαού συνέρρευσαν στο αεροδρόμιο για να υποδεχτούν τον πρωθυπουργό». Μήπως κι εδώ ευθύνεται ο...δαίμων του τυπογραφείου;

Στο ερμήνευμα του ρήματος κάνω διαβάζουμε «εννιακόσια δεκατέσσερα εκατοστά του μέτρου κάνουν μία γιάρδα». Μήπως θα ήταν ορθότερο τα εκατοστά να διορθωθούν σε χιλιοστά;

Στο ερμήνευμα του λήμματος αρμόνιο, διαβάζουμε «μουσικό όργανο με πλήκτρα, που τον ήχο του τον παράγουν παλλόμενα γλωσσίδα, τα οποία τίθενται σε κίνηση είτε μέσω του αέρα που διοχετεύει ειδικός φυσητήρας είτε μέσω ηλεκτρικού ρεύματος». Στο ερμήνευμα του λήμματος σταυρός, διαβάζουμε «ευρέσεις χαμένων συγγενών μέσω του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού». Στο ερμήνευμα του λήμματος σύνδεση, διαβάζουμε «σύνδεση μέσω δορυφόρου». Στο ερμήνευμα του λήμματος τετραφωνία, διαβάζουμε «τεχνική αναπαραγωγής των ήχων μέσω τεσσάρων καναλιών». Στο ερμήνευμα του λήμματος τηλεφωνητής, διαβάζουμε «κλήση μέσω τηλεφωνήτριας». Στο ερμήνευμα του λήμματος τράπεζα, διαβάζουμε «θα στείλω τα χρήματα μέσω τραπέζης». Στο ερμήνευμα του λήμματος υδρόφιλος, διαβάζουμε «υδρόφιλα φυτά, των οποίων η επικοινωνία γίνεται μέσω του νερού». Στο ερμήνευμα του λήμματος υπόθετο, διαβάζουμε «...εισάγεται στον οργανισμό μέσω του πρωκτού ή, σε άλλες περιπτώσεις, μέσω του κόλπου των γυναικών». Στο ερμήνευμα του λήμματος φερέφωνο, διαβάζουμε «...δεν έχει δική του γνώμη, αλλά μέσω αυτού μεταφέρεται...». Μήπως σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η χρήση της λέξεως «μέσο» αποτελεί λάθος εκ παραδρομής; Μήπως θα ήταν ορθότερο να διορθωθούν σε «μέσω»;

Παρομοίως, στα λήμματα λόγος και τιμή, διαβάζουμε «λόγο τιμής». Μήπως θα ήταν ορθότερο να διορθωθούν σε «λόγω»;

13 Πώς ακριβώς κλίνονται τα ουσιαστικά πύαρ και στέαρ; Οι κλιτικές πληροφορίες που δίδονται στα δύο ως άνω λήμματα είναι από ελλείψεις έως ανύπαρκτες. Δώστε μας σας παρακαλούμε όλες τις πτώσεις.

14 Πώς σχηματίζεται ο πληθυντικός στο ουσιαστικό ιλύς (γεν. ιλύος, αιτ. ιλύ); Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι ιλύες και ιλύων;

Πώς σχηματίζεται ο πληθυντικός στο ουσιαστικό κιννάβαρι (γεν. κινναβάρεως); Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι κινναβάρεα και κινναβάρεων κατά το άκαρι, ακάρεως, ακάρεα, ακάρεων;

15 Στο ρήμα στέφω, -ομαι δίδεται το κλιτικό παράδειγμα P4 (κρύβω, -ομαι – κρύφτηκα). Εντούτοις, στο ερμήνευμα δίδεται σε τρεις φράσεις ο τύπος στέφθηκε. Τι ισχύει τελικά; Στέφθηκα ή στέφτηκα; Μήπως είναι αποδεκτά και τα δύο;

16 Στα λήμματα οδηγώ, λάκκος και τυφλός υπάρχει η παροιμία «τυφλός τυφλόν οδήγαγε κι ηύραν κι οι δυο τους λάκκο». Μήπως θα ήταν ορθότερο στο ρ. οδηγώ (P10.9) να δίδεται και το P10 (αγαπώ, -άω); Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση του ρ. οδήγαγε σε όλα τα πρόσωπα παρατατικού και ενεστώτα (οδηγάω) καθώς και του ρ. ηύραν σε όλα τα πρόσωπα του αορίστου;

Στο λήμμα ροβολώ υπάρχει η φράση «Τα σπιτάκια ροβόλαγαν ως κάτω στ' ακρογιάλι». Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι του ενεστώτα ροβολάω, ροβολάει, ροβολάμε & ροβολάνε(ε);

Στο λήμμα «-ων, -ουσα, -ον» υπάρχει η φράση «Θεού θέλοντος και καιρού επιτρέποντος». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση των λόγιων μετοχών θέλοντος και επιτρέποντος σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

Στο ίδιο λήμμα υπάρχουν οι φράσεις «Ο παίζων ζάρια» και «Ένα πλοίο ταξιδεύον». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση των λόγιων μετοχών παίζων και ταξιδεύον σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

Στο λήμμα ακούω δίδεται ο παρατατικός άκουγα. Εντούτοις, στο λήμμα ημίφωνο δίδεται ο παρατατικός άκουα. Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση του ρ. άκουα σε όλα τα πρόσωπα του παρατατικού;

Στο λήμμα ους (το) υπάρχει η φράση «εις ώτα μη ακουόντων». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση της λόγιας μετοχής ακουόντων σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

Στο λήμμα στρατεύομαι υπάρχει η φράση «στρατευομένη εκκλησία». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση της λόγιας μετοχής στρατευομένη σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

17 Στο επίθετο ολόιδιος, -η, -ο δίδεται το κλιτικό παράδειγμα E5. Μήπως εκ παραδρομής το θηλυκό ολόιδη καταγράφηκε λάθος; Μήπως το σωστό θα ήταν ολόιδια (E6);

18 Στο ουσιαστικό κεραμέας δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O2 (κανόνας). Μήπως το σωστό θα ήταν O21 (δεκανέας);

19 Στη (μεγάλη) Νεοελληνική Γραμματική της Δημοτικής (1941, 1988, 1993, 1996), σελίδα 342, § 911, δίδεται η προστακτική «καί(γ)ε». Κατόπιν τούτου εμείς θεωρούμε αποδεκτή τη λέξη καίε. Θεωρούνται γραμματικώς ορθές οι προστακτικές αποκαίε, κατακαίε και συγκαίε των ρημάτων αποκαίω, κατακαίω και συγκαίω;

20 Στο Λ.Κ.Ν., το «-φορώ -ούμαι» ερμηνεύεται ως β' συνθετικό στα σύνθετα ρήματα ασπροφορώ, μαυροφορώ, πενθηφορώ, ρασοφορώ, λαμπαδηφορώ, οπλοφορώ, ανθοφορώ, καρποφορώ, φυλλοφορώ, τιπλοφορώ, παρασημοφορώ. Όλα, πλην δύο εξ αυτών, σχηματίζουν το β' ενικό πρόσωπο σε -είς. Στο μαυροφορώ δίδεται το β' εν. πρ. σε -άς. Το δε ρασοφορώ απουσιάζει από το σώμα του λεξικού. Θα μπορούσατε να μας δώσετε το β' ενικό πρόσωπο για το ρ. ρασοφορώ;

21 Στα λήμματα εγκαρδίωση, καταφρόνιση, κούραση, λαιμόκοψη, λύπηση, ξεφάντωση, φούντωση δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O33α. Δεδομένου του ότι δεν υφίσταται στους πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων το O33α, μήπως εκ παραδρομής καταγράφηκε λάθος; Μήπως το σωστό θα ήταν O32α (κούραση);

Στο λήμμα ξεκούραση δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O33 (δύναμη). Μήπως το σωστό θα ήταν O32α (κούραση);

22 Στο ερμήνευμα του ρήματος φυγοπονώ βρίσκεται και το αντίθετο ρ. φιλοπονώ, στο οποίο όμως δεν δίδεται κλιτικό παράδειγμα. Ακολουθούμε το P10.9α που δίδεται για το ρ. φυγοπονώ;

23 Στο Λ.Κ.Ν. υπάρχουν μια σειρά από ρήματα, τα οποία είναι σύνθετα του ρ. ακούω, ήτοι: ακρακούω, βαριακούω, εισακούω, καλακούω, κρυφακούω, παρακούω, υπακούω. Η προστακτική ενεστώτα είναι άκου – ακούτε, είναι άκουγε – ακούγετε ή μήπως θεωρούνται γραμματικώς ορθοί όλοι οι ως άνω κλιτικοί τύποι; Επίσης, στο ρ. υπακούω δίδονται οι φράσεις «τα υλικά σώματα υπακούουν στο νόμο της βαρύτητας» και «δε με υπακούνε τα πόδια μου». Η διτυπία αυτή του γ' πληθ. προσ. ισχύει σε όλα τα ως άνω ρήματα; Γενικά, τι ισχύει για τα εν λόγω σύνθετα ρήματα με β' συνθετικό το παράθημα ακούω; Ακολουθούμε ό,τι ισχύει και για το ρ. ακούω;

24 Στο παιχνίδι μας εφαρμόζουμε ως επίσημα θεσμοθετημένη πρακτική ερμηνείας του Λ.Κ.Ν. και ως κοινή μεταξύ μας παραδοχή τις συστάσεις του ίδιου του λεξικού. Πιο συγκεκριμένα, «Ο παρατατικός ακολουθεί τον αόριστο, δηλ. εάν το ρήμα παίρνει εσωτερική εμφανή αύξηση στον αόριστο, τότε παίρνει υποχρεωτικά και στον παρατατικό, εκτός εάν τα βοηθήματα ορίζουν ρητώς διαφορετικά. Το αντίστοιχο ισχύει όταν δεν παίρνει εσωτερική εμφανή αύξηση ή όταν έχει διπλούς τύπους, με και χωρίς εσωτερική εμφανή αύξηση».

Μας προβληματίζουν όμως ιδιαίτερα οι συστάσεις του λεξικού στο ρ. υποβάλλω -ομαι P πρτ. υπέβαλλα, αόρ. υπέβαλα και (προφ.) υπόβαλα, απαρέμφ. υποβάλει, παθ. αόρ.

υποβλήθηκα, γ' πρόσ. (λόγ.) και υπεβλήθη, υπεβλήθησαν, απαρέμφ. υποβληθεί. Είναι από τις ελάχιστες εκείνες περιπτώσεις που δίδεται σε ρήμα ο παρατατικός και δη μόνον ο τύπος με την εσωτερική αύξηση, ενώ αμέσως μετά δίδονται οι δύο τύποι του αορίστου (με και χωρίς αύξηση). Θεωρείται επομένως γραμματικώς ορθός ο (προφ.) παρατατικός υπόβαλλα; Μήπως εκ παραδρομής ο κλιτικός αυτός τύπος δεν συμπεριελήφθη στις συστάσεις του Λ.Κ.Ν.; Κατανοούμε βέβαια ότι ίσως να μην σας απασχολεί, αλλά πρέπει να σας γνωστοποιήσουμε ότι εμείς με βάση τον ως άνω κανονισμό μας, αποδεχόμαστε και τον τύπο «υπόβαλλα».

25 Σε προηγούμενη επιστολή μας (2.6.2018) είχαμε διατυπώσει την εξής απορία: «Στο λήμμα αρύς, -ιά -ύ, Ε7 (λαϊκότρ.) δίδεται η ερμηνεία αραιός (παρεμπιπτόντως το ίδιο λήμμα στο λεξικό Δημητράκου δίδεται και με δεύτερη ορθογραφία: αρής). Θεωρούνται σωστοί οι τύποι αρύτερος και αρύτατος;».

Η απάντησή σας (5.6.2018): «Ναι, τα αρύτερος και αρύτατος μπορούν να θεωρηθούν υπαρκτοί τύποι».

Επανερχόμαστε λοιπόν σήμερα στο ερώτημα υπό άλλη οπτική γωνία. Όπως είπαμε και σε προηγούμενη ερώτηση, στο παιχνίδι μας εφαρμόζουμε κάποιους κανονισμούς. Ένας από αυτούς είναι και ο εξής: «Όταν μια λέξη έχει διπλή ορθογραφία (λ.χ. αυγό και αβγό), αυτή η διπλή ορθογραφία γίνεται δεκτή και σε όλους τους τύπους που παράγονται από τη λέξη αυτή, ακόμη κι αν δεν υπάρχουν ως αυτούσια λήμματα και με τις δύο γραφές (αυγίλα και αβγίλα, αυγούλι και αβγούλι). Διευκρινίζεται ότι η διπλή ορθογραφία αφορά λέξεις ομόηχες και ομόσημες (λ.χ. αητός και αιτός, όχι όμως αετός)».

Το σημερινό ερώτημά μας είναι το εξής: εφόσον εμείς αποδεχόμαστε τη λέξη αρύς με διπλή ορθογραφία (αρής) και εφόσον τα παραθετικά των επιθέτων θεωρούνται εξ ορισμού παράγωγα αυτών με την ευρεία έννοια, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ως γραμματικώς ορθούς τους τύπους αρήτερος, -η, -ο και αρήτατος, -η, -ο;

26 Στο Λ.Κ.Ν. υπάρχουν κάποια χημικά στοιχεία, στα οποία δίδεται η επισήμανση «χωρίς πληθ.». Αντίθετα, στα περισσότερα χημικά στοιχεία δίδεται ένα ομαλό κλιτικό παράδειγμα, π.χ. οξυγόνο Ο39 (πεύκο), φώσφορος Ο18 (δρόμος), υδρογόνο Ο39 (πεύκο), μόλυβδος Ο19 (άγγελος) κ.λπ. Θεωρούνται στην περίπτωση αυτή γραμματικώς ορθοί οι τύποι του πληθυντικού;

27 Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι συντετμημένοι κλιτικοί τύποι γείρτε (γέρνω), δείρτε (δέρνω), εγείρτε (εγείρω, αν-, δι-, εξ-, κ.ά.), πλύντε (πλένω), σπείρτε (σπέρνω), σύρτε (σύρω), φθείρτε (φθείρω); Υπάρχει κάποιος γραμματικός κανόνας που να καθορίζει πότε μπορούμε κατ' εξαίρεση να παραλείψουμε στο β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής το πρώτο «ε» μετά το άσιγμο ενεργητικό αοριστικό θέμα, όπως ακριβώς συμβαίνει – κατ' εξαίρεση – με τους κλιτικούς τύπους «κάντε» (λ.χ. στο λήμμα ψόφιος βρίσκεται η φράση «κάντε πιο γρήγορα», «φέρτε» (λ.χ. στο λήμμα γύρος βρίσκεται η φράση «φέρτε μας μία μερίδα γύρο και μία πατάτες»), «πάρτε» (λ.χ. στο λήμμα παίρνω βρίσκεται η φράση «πάρτε ένα σοκολατάκι») και «πλύσου» (λ.χ. στο λήμμα ξεβρομίζω βρίσκεται η φράση «πλύσου να ξεβρομιστείς»); Μήπως θα ήταν λειτουργικότερο στην ηλεκτρονική έκδοση του λεξικού να δίδονται στις κλιτικές

πληροφορίες όλων των ρημάτων και οι τύποι της προστακτικής, αντί να τους ψάχνει ο αναγνώστης σε άσχετα λήμματα, όπως τα «ψόφος», «γύρος» και «ξεβρομίζω»;

28 Στο λήμμα στήθος O46 δίδεται η επισήμανση οικ. πληθ. και στήθια. Ομοίως και στο λήμμα βράχος O18 δίδεται η επισήμανση πληθ. και τα βράχια. Επίσης, στο λήμμα καλικάντζαρος O20 δίδεται η επισήμανση πληθ. και καλικαντζάρια. Το ίδιο και στο λήμμα λόγος O18 δίδεται η επισήμανση πληθ. και λόγια. Τέλος, διπλός τύπος υφίσταται και στο λήμμα πηλός O17 (λαϊκότρ. πληθ. και πηλά), ενώ τριπλός τύπος εμφανίζεται στο λήμμα πάχος O46 (λαϊκότρ. πληθ. και πάχια, πάχητα). Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι «στηθιών», «βραχιών», «πάχητων», «καλικαντζαριών» και «λογιών»;

29 Στο παιχνίδι μας εφαρμόζουμε ως πάγια επίσημα θεσμοθετημένη πρακτική ερμηνείας του Λ.Κ.Ν. και ως κοινή μεταξύ μας παραδοχή τις συστάσεις του ίδιου του λεξικού σχετικά με (α) τις μετοχές του παθητικού παρακειμένου και (β) τις μετοχές παθητικού ενεστώτα, δηλαδή – σύμφωνα με τον εν λόγω κανονισμό μας – τις αποδεχόμαστε μόνον εάν δίδονται αυτόνομα ως αυτούσια λήμματα, είτε στα κλιτικά παραδείγματα που ακολουθούν αμέσως μετά το λήμμα και προηγούνται του ερμηνεύματος (π.χ. σπάζω -ομαι στη σημ. 8 P2.1 & σπάω P10.4α πρτ. έσπαγα, αόρ. έσπασα, απαρέμφ. σπάσει, μππ. σπασμένος*) είτε εν είδει φράσεων – παραδειγμάτων που περιλαμβάνονται στο ερμηνεύμα (π.χ. διαλύω -ομαι P9 αόρ. διέλυσα, απαρέμφ. διαλύσει ... Η καρέκλα είναι τελείως διαλυμένη Άλατα διαλυμένα στο νερό ... Τα ψάρια αναπνέουν οξυγόνο διαλυμένο στο νερό κ.λπ.).

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις δίδεται η επισήμανση «χωρίς μππ», π.χ. χορεύω -ομαι P5.2 (χωρίς μππ.), μωραίνω -ομαι P7.2 (χωρίς μππ.), ρυπαίνω -ομαι P7.2 (χωρίς μππ.), ερυθραίνω -ομαι P7.2, αισθάνομαι P7.2β (χωρίς μππ.), αμείβω -ομαι P4 (χωρίς μππ.) κ.λπ. Θεωρείται ότι όταν απουσιάζει η εν λόγω επισήμανση υφίσταται κανονικά η μετοχή παθητικού παρακειμένου;

Για ποιο λόγο δίδεται σε αρκετά ρήματα αυτόνομα η μππ (π.χ. αγαπώ, αγριεύω, δοκιμάζω, εξαρτώ, κερνώ, ντύνω, πιάνω, σημαδεύω, κ.λπ.); Μήπως δεν θεωρούνται αυτονόητες οι μππ σε ρ. που ακολουθούν ένα συγκεκριμένο κλιτικό παράδειγμα;

Δηλαδή, μας προβληματίζει εδώ ιδιαίτερα το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις δίδεται ένα κλιτικό παράδειγμα (λ.χ. P2.1, P9, P1, P5.2 κ.ο.κ.), το οποίο εάν ο αναγνώστης ακολουθήσει τυφλά κατά γράμμα, τότε οδηγείται στο – πιθανόν εσφαλμένο – συμπέρασμα ότι υφίστανται διάφοροι εκ πρώτης όψεως «αδόκιμοι» ή «αφύσικοι» ή «περίεργοι» κλιτικοί τύποι. Π.χ.: ακολουθώ -ούμαι P10.9 ακολουθημένος / αντιστηρίζω -ομαι P2.1 αντιστηρισμένος / σχάζω -ομαι P2.1 σχασμένος / πολεμώ & -άω, -ιέμαι P10.1 πολεμημένος / δυσχεραίνω -ομαι P7.2 δυσχερασμένος / παλεύω -ομαι στη σημ.3 P5.2 παλεμένος / εξώνω -ομαι P1 εξωμένος / βραδιάζω -ομαι P2.1 βραδιασμένος / γιορτάζω -ομαι P2.1 γιορτασμένος / κοροϊδεύω -ομαι P5.2 κοροϊδευμένος / γλυκαίνω -ομαι P7.1 γλυκαμένος / κουλαίνω -ομαι P7.1 κουλαμένος / κουτσαίνω -ομαι P7.1 κουτσαμένος / κουφαίνω -ομαι P7.1 κουφαμένος / υγραίνω -ομαι P7.2 υγρασμένος / ανεμίζω -ομαι P2.1 ανεμισμένος / εγκυμονώ -ούμαι P10.9 εγκυμονημένος / επικουρώ -ούμαι P10.9 επικουρημένος / ψαύω -ομαι P5.1 ψαυμένος / ψέγω -ομαι P3 ψεγμένος κ.λπ.

Θεωρούνται γραμματικώς ορθές οι ως άνω μετοχές παθητικού παρακειμένου; Μήπως το κλιτικό παράδειγμα P2.1 που δίδεται στο ρ. αντιστηρίζω (αντιστήρισα) είναι λάθος εκ παραδρομής; Μήπως το σωστό θα ήταν P2.2 (αντιστήριξα), όπως δηλαδή ισχύει και στο ρ. στηρίζω;

Και το αντίστροφο: ακολουθούμε το κλιτικό παράδειγμα, έστω π.χ. στο ρ. ορμώνω P11, συμβουλευόμαστε τον πίνακα P11 (εγγυώμαι) και παρατηρούμε ότι δεν υφίσταται καν η μετοχή ενεστώτα εγγυούμενος. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι δεν υφίσταται και η μετοχή ορμώνω. Και όμως, φευ! Στο ερμηνεύμα του λήμματος ορμώνω δίδεται (και μάλιστα δις) η μετοχή ορμώνω...

Επίσης, στα ρ. εργάζομαι P2.1β, αγωνίζομαι P2.1β και ασχολούμαι P10.9β θεωρούμε προφανές και αυτονόητο ότι δεν υφίσταται μ.π.π. (εργασμένος, αγωνισμένος, ασχολημένος) διότι δεν υφίσταται καν ενεργητική φωνή. Ισχύει αυτό; Δηλαδή είναι ορθό το σκεπτικό μας;

Το δεύτερο σκέλος αφορά στη μετοχή παθητικού ενεστώτα. Υπάρχει κάποια ασφαλής μεθοδολογία, κάποιος γραμματικός κανόνας, κάποια πρακτική που – κατά το προσωπικό σας γλωσσικό αίσθημα – θα μπορούσε να αντικαταστήσει τον υφιστάμενο κανονισμό μας («...οι μετοχές του παθητικού ενεστώτα είναι δεκτές μόνο όταν υπάρχουν στο βοήθημα...» - σ.σ. δηλ. το Λ.Κ.Ν.), ούτως ώστε να μην δημιουργούνται στους παίκτες αισθήματα απορίας και αδικίας;

Πώς θα μπορούσαμε να αποδεχόμαστε στο παιχνίδι μας μετοχές παθητικού ενεστώτα, οι οποίες κατά κοινή ομολογία θεωρούνται δόκιμες, υπαρκτές, λογικές και φυσικότες, χωρίς όμως να κινδυνεύουμε να αποδεχθούμε και μετοχές παθητικού ενεστώτα, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν αδόκιμες, ανύπαρκτες, παράλογες και αφύσικες;

Για παράδειγμα, εάν δεν υπήρχε ο εν λόγω κανονισμός μας, πώς θα μπορούσαμε να κρίνουμε με ασφάλεια ποιες από τις παρακάτω μετοχές παθητικού ενεστώτα θεωρούνται γραμματικώς ορθές; Ενδεικτικά: αδικούμενος, αμφισβητούμενος, αντλούμενος, απασχολούμενος, απεμπλούμενος, αποσπώμενος, αριθμούμενος, αρχόμενος, ασχολούμενος, αυξανόμενος, γαλουχούμενος, γραφόμενος, δεχόμενος, δημιουργούμενος, διακοπτόμενος, διακοσμούμενος, διακρινόμενος, δικαιολογούμενος, διχοτομούμενος, δοκιμαζόμενος, δομούμενος, εισαγόμενος, ελεγχόμενος, ενοχλούμενος, εξαρτώμενος, εξελισσόμενος, ευχαριστούμενος, ιεραρχούμενος, καλούμενος, καταπατούμενος, κοιμώμενος, μαζικοποιούμενος, μεταφερόμενος, μεταφραζόμενος, παιδαγωγούμενος, παρασυρόμενος, πεζοδρομούμενος, περιοριζόμενος, περιφρονούμενος, προαπαιτούμενος, προβληματιζόμενος, προσυμφωνούμενος, σεβόμενος, στερούμενος, στρεφόμενος, συλούμενος, τιμωρούμενος, φερόμενος, χειραφετούμενος;

Εν κατακλείδι, οι κανονισμοί μας είναι σαφέστατοι, τόσο για τη μετοχή παθητικού παρακειμένου, όσο και για τη μετοχή παθητικού ενεστώτα: «οι μετοχές της παθητικής φωνής είναι δεκτές μόνο όταν υπάρχουν αυτούσια και αυτόνομα στο βοήθημα».

Εντούτοις προβληματίζομαστε, σχετικά με το πώς οι κανονισμοί αυτοί θα μπορούσαν να βελτιωθούν και να αναδιατυπωθούν, με τρόπο τέτοιο που αφενός να μην «αδικούμε» λέξεις δόκιμες και υπαρκτές, αφετέρου όμως να μην φτάσουμε στο σημείο να «νομιμοποιούμε» λέξεις ανύπαρκτες, αδόκιμες, αφύσικες, παράλογες και εκτρωματικές. Το γλωσσικό αισθητήριο του καθενός μας είναι διαφορετικό, είναι κάτι ασαφές και υποκειμενικό, που ερμηνεύεται κατά το δοκούν, ελπίζουμε λοιπόν να κατανοείτε για ποιο λόγο διατυπώσαμε με απόλυτη σαφήνεια τον συγκεκριμένο κανονισμό μας....

30 Στο ρήμα οχταπλασιάζω -ομαι & οκταπλασιάζω -ομαι δίδεται κλιτικό παράδειγμα P2.2 (αλλάζω – αλλαγμένος). Βάσει τούτου ο αναγνώστης οδηγείται στο – πιθανόν εσφαλμένο – συμπέρασμα ότι υφίστανται ο ενεργητικός αόριστος οκταπλασιάζηκα και η μετοχή παθητικού παρακειμένου οκταπλασιασμένος. Μήπως το σωστό θα ήταν το P2.1 (δροσίζω, -ομαι, -σμένος), όπως ακριβώς δίδεται και στα διπλασιάζω, τριπλασιάζω κ.λπ.;

31 Θεωρείται γραμματικώς ορθό όλα τα μεγεθυντικά να μην έχουν γενική πληθυντικού ή μήπως ο κανόνας αυτός έχει και κάποιες εξαιρέσεις;

32 Τα ρ. τρώ(γ)ω και αποτρώ(γ)ω έχουν διπλούς κλιτικούς τύπους, σε αντίθεση με το ρ. συντρώγω. Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι τύποι τρώγεις, τρώγουμε, τρώγετε;

Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι τύποι χωρίς το -γ- συντρώω, -ώς, -ώει κ.λπ.;

Ομοίως για το ρ. φυλά(γ)ω: θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι τύποι φυλάγ-εις, -ει, -ο(υ)με, -ετε, -ουν(ε);

Το αυτό και για το ρ. λέ(γ)ω, αλλά στο σημείο αυτό θα πρέπει να λάβετε υπόψη σας ότι ειδικά οι τύποι λέγεις, λέγει, λέγο(υ)με και λέγουν(ε) θεωρούνται αποδεκτοί στο παιχνίδι μας, επειδή προκύπτουν: α) από την πλήρη κλίση του τύπου «λέγει», ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στη φράση «γλώσσα λανθάνουσα τα αληθή λέγει» (Λ.Κ.Ν., στα λήμματα αληθής, γλώσσα, λανθάνων) και β) από την κλίση του τύπου «λέγουν», ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στη μεγάλη Νεοελληνική Γραμματική της Δημοτικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (σελ. 229 κάτω κάτω).

33 Μας προβληματίζει η προστακτική αορίστου της παθητικής φωνής. Στο ρήμα πίνω, -ομαι δίδεται ο λαϊκότερος παθητικός αόριστος «πιώθηκα» και το απαρέμφατο «πιωθεί». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η προστακτική του παθητικού αορίστου «πιώσου»; Θεωρείται γραμματικώς ορθή η προστακτική αορίστου του ρ. ψεύσθηκα «ψεύσου»; Θεωρείται γραμματικώς ορθή η προστακτική αορίστου του ρ. βάλθηκα «βάλσου»; Θεωρείται γραμματικώς ορθή η προστακτική αορίστου του ρ. ψάλθηκα «ψάλσου»; Θεωρείται γραμματικώς ορθή η προστακτική αορίστου του ρ. στάλθηκα «στάλσου»; Ομοίως, βάσει των κλιτικών τύπων πάρθηκα, σπάρθηκα, δάρθηκα, γδάρθηκα, τρώθηκα, στρώθηκα, σιχάθηκα, δηώθηκα, ειπώθηκα, θεωρούνται γραμματικώς ορθές οι προστακτικές αορίστου πάρσου, σπάρσου, δάρσου, γδάρσου, τρώσου, στρώσου, σιχάσου, δηώσου, ειπώσου;

34 Θεωρείται γραμματικός κανόνας η απουσία κλητικής πτώσεως στις αντωνυμίες; Στο Λ.Κ.Ν. καταγράφονται οι τύποι «αυτέ» (λήμμα αυτός, -ή, -ό αντων. προσ. – προφ. κλητική αυτέ), «δικέ» (λήμμα στέλνω, φράση: μ' έστειλες δικέ μου) και «απαυτέ» (λήμμα απαυτός, -ή, -ό αντων. φράση: για πλησίασε απαυτέ μου!). Πρόκειται για τις μοναδικές εξαιρέσεις του ως άνω κανόνα ή υφίστανται και άλλες;

Υπάρχει κάποιος γραμματικός κανόνας που να μας ορίζει το πότε ακριβώς μπορεί ή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί το τελικό -v- στην αιτιατική πτώση των αντωνυμιών αρσενικού και θηλυκού γένους;

35 Στο Λ.Κ.Ν. υπάρχουν τα λόγια θηλυκά ουσιαστικά δραπέτις, ηγέτις, κτηνοβάτις, λαθρεπιβάτις, λαχειοπώλις, λάτρις, παραβάτις, πολίτις, προστάτις. Πώς ακριβώς σχηματίζονται η γενική και η αιτιατική ενικού; Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλητική δραπέτι, ηγέτι, κτηνοβάτι, λαθρεπιβάτι, λαχειοπώλι, λάτρι, παραβάτι, πολίτι, προστάτι, όπως δηλαδή ακριβώς ορίζεται στη Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής του Μιχ. Οικονόμου (σελ. 70, τριτόκλιτα βαρύτονα οδοντικόληκτα σε -ις);

36 Στο Λ.Κ.Ν. υπάρχουν τα λόγια αρσενικά ουσιαστικά άπατρις, εύελπις, ρίψασπις, φέρελπις και φιλόπατρις, καθώς επίσης και το τριγενές επίθετο άπελπις, -ις, -ι. Θεωρείται γραμματικώς ορθή η αιτιατική άπατρι(v), άπελπι(v), εύελπι(v), ρίψασπι(v), φέρελπι(v), φιλόπατρι(v); Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλητική άπατρι, άπελπι, εύελπι, ρίψασπι, φέρελπι, φιλόπατρι;

37 Στο Λ.Κ.Ν. ο αναγνώστης μπορεί να βρει εκατοντάδες λήμματα που έχουν καταχωρηθεί ως ενδολήμματα ή ως παραδείγματα μέσα σε άλλα λήμματα, τα οποία όμως για κάποιον άγνωστο λόγο (ίσως για λόγους οικονομίας χάρτου στην παλαιά έντυπη έκδοση) τα λήμματα αυτά δεν ληματογραφούνται αυτόνομα στον κορμό του λεξικού και επιπροσθέτως δεν συνοδεύονται από γραμματικές παρατηρήσεις και κλιτικά παραδείγματα. Δειγματοληπτικά παραθέτουμε μόνον τα εξής: αγιόξυλο, αθλομανής, ακρακούω, ακρογελώ, ακροζώ, ανήψητος, απαλοζώ, αρμιά, ασπιρίνα, αυτομαθής, αφρομανώ, βακίλωση, βιβλιάρα, γατομάνι, γιατράκος, γιγαβόλτ, εγγελιανός, εκκοκίζω, ελαιοφυής, εύφωνος, εφτάγερος, ιστογόνο, ιχθυάλη, καλοακούω, κηροπώλης, κουτσοβλέπω, κουτσοζώ, κρυφοβλέπω, κυδωνάτος, λαγίνα, λαιμούδι, λίπωση, ματαβρίσκω, ματαέρχομαι, ματοβάφω, ματαλέω, μισανοίγω, μισοείμαι, μισοθέλω, μολύβαρος, μπαξ, ναιξ, νεφύδριο, νόθευμα, ξαλέθω, ξεβολεύω, ξυλέλαιο, ξώδερμος, οικότοπος, ομογονία, ομποϊστας, οπλόσημο, πασοκτζής, περιλούω, πίκραμα, πολυψάχνω, ραδιούχος, ρασοφορώ, σιγομιλώ, σιγοπίνω, ταχυμαθής, τρίπτωτος, τυράκλα, υγρόβιος, υγρόπισσα, φετάρρα, χαζογελώ, ψηλόσωμος, ψοφοζώ, ωτόλιθος κ.ο.κ. Τώρα πλέον με την ηλεκτρονική έκδοση του λεξικού, το πρόβλημα του περιορισμένου χώρου ίσως θα μπορούσε να έχει εκλείψει.

Για εμάς, από το ότι περιλαμβάνονται στο Λ.Κ.Ν. τεκμαίρεται και η υπαγωγή τους στο σύνολο αποδεκτών λέξεων που χρησιμοποιούμε στο παιχνίδι μας. Εσείς θεωρείτε ότι υφίσταται κανένας λόγος για τον μέσο αναγνώστη να θεωρεί ότι τα λήμματα της κατηγορίας αυτής είναι «ανύπαρκτα», «παρακατιανά», «ελλειπτικά», «νεκρά» ή «δύσχρηστα»; Υπάρχει κανένας λόγος που θα πρέπει να θεωρούμε ότι τα λήμματα αυτής της κατηγορίας έχουν τεθεί ουσιαστικά εκτός του λεξιλογίου μας; Εάν όχι,

δεδομένου ότι απουσιάζει η επισήμανση «άκλ.» που δίδεται σε χιλιάδες άλλες περιπτώσεις, θεωρείται ότι τα ως άνω λήμματα κλίνονται κανονικά; Υφίσταται στα ρήματα και αόριστος; Και εάν ναι, θα μπορούσατε να μας τον δώσετε; Υφίσταται και η παθητική τους φωνή στο ενεστωτικό ή και στο αοριστικό τους θέμα;

38 Παρομοίως, μελετώντας τη (μεγάλη) Νεοελληνική Γραμματική της Δημοτικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1941, 1988, 1993, 1996) καθώς και τη μικρή Νεοελληνική Γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (2002), τα οποία αμφότερα αποτελούν για εμάς αποδεκτά βοηθήματα, εντοπίσαμε ορισμένα λήμματα, τα οποία δεν λημματογραφούνται στο Λ.Κ.Ν., επομένως δεν συνοδεύονται και από γραμματικές παρατηρήσεις ή κλιτικά παραδείγματα. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία (είτε είναι ουσιαστικά, είτε επίθετα είτε ρήματα) κλίνονται ομαλά. Υπάρχουν όμως και κάποια λιγοστά (κυρίως ρήματα) που μας προβλημάτισαν ιδιαίτερα.

Προκειμένου να αποφύγουμε αυθαιρεσίες, παρακαλούμε να μας δώσετε τον αόριστο των ρημάτων αποβγάζω (σελ. 180, § 412), βυζάνω (σελ. 351, § 927), γγίζω (σελ. 79, § 172 και σελ. 80, § 176), εξοδεύω (σελ. 195, § 443), ζεύγω (σελ. 351, § 927), καψοτρώνω (σελ. 150, § 329, σημ. 1), κηρύχνω (σελ. 354, § 938), κολνώ (σελ. 34, § 68 και σελ. 351, § 927), κρυφολέω (σελ. 153, § 337), λιγοτρώνω (σελ. 150, § 329, σημ. 1), λυγγιάζω (σελ. 423, § 1095), λυσοδένω (σελ. 160, § 361), μεγαλύνω (σελ. 349, § 922), ξεθέλνω (σελ. 194, § 438, σημ. 1), ξεράβω (σελ. 422, § 1094, «γράφονται με ρ» και μικρή Γραμματική Τριανταφυλλίδη 2002, σελ. 217), ξευφαίνω (μικρή Γραμματική Τριανταφυλλίδη, σελ. 27), περεχύνω (σελ. 351, § 926), πιπινίζω (σελ. 105, § 231), πισοπατώ (σελ. 161, § 364), ποθαίνω (σελ. 196, § 445), σκύφτω (σελ. 351, § 927), σουράω (σελ. 196, § 445), στερφεύω (σελ. 196, § 443), χαμοκάνω (σελ. 150, § 329, σημ. 1), χαμοπίνω (σελ. 150, § 329, σημ. 1) και ψουνίζω (σελ. 197, § 445).

Επιπλέον αυτών, παρακαλούμε να μας δώσετε το β' ενικό πρόσωπο ενεστώτα {-άς ή -είς;} καθώς και τον αόριστο των ρημάτων δεύτερης συζυγίας ακονώ (σελ. 351, § 926), αρπώ (σελ. 351, § 927), βουλώ (σελ. 349, § 921), γλακώ (σελ. 195, § 441), κοιμώ (σελ. 351, § 927), κουντώ (σελ. 196, § 445), κρεμνώ (σελ. 351, § 927), περεχώ (σελ. 351, § 926), πλημμυρώ (σελ. 196, § 444 και σελ. 351, § 926), σβηώ (σελ. 424, § 1097), συνταυλώ (σελ. 194, § 438, σημ. 1) και χρεωστώ (μικρή Γραμματική Τριανταφυλλίδη, σελ. 32). Όσον αφορά αυτά με β' ενικό σε -άς, θεωρείτε γραμματικώς ορθό να υφίστανται και οι ασυναίρετοι τύποι σε -άω;

Τέλος, τα υποκοριστικά σε -έλι (όπως λ.χ. μωρέλι – μεγάλη Γραμματική, σελ. 124, § 269) και σε -άκας (όπως λ.χ. πασάκας) κλίνονται κανονικά σε όλες τις πτώσεις; Υφίσταται η γενική ενικού και πληθυντικού;

39 Στο Λ.Κ.Ν. το ρήμα χιονίζει δίδεται τριτοπρόσωπο. Στο αμέσως επόμενο λήμμα, δηλαδή το ουσιαστικό χιόνισμα, δίδεται ως ερμήνευμα «το αποτέλεσμα του χιονίζω». Θα μπορούσαμε συνεπώς να κλίνουμε το ρ. χιονίζω σε όλα τα πρόσωπα ενεστώτα, παρατατικού και αορίστου;

40 Στο ρήμα διαπνέω δίδεται η επισήμανση «μόνο στο ενεστωτικό θέμα». Ο παρατατικός είναι διέπνεα ή διάπνεα;

41 Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνονται και τα μη συνηρημένα ρ. συνηθάω, συχωρνάω, σχωρνάω, τουφεκάω και ντουφεκάω. Θεωρείται γραμματικώς ορθός ο παρατατικός συνήθαγα, συχώρναγα, σχώρναγα, τουφέκαγα και ντουφέκαγα; Βρέθηκε στο Λ.Κ.Ν. το μη συνηρημένο ρ. χολοσκάω, στο οποίο δίδεται ο πρτ. χολόσκαγα. Συνεπώς το ερώτημα θεωρείται ως μη γενόμενο.

42 Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνεται και το λήμμα κώφωση. Στο ερμηνευμα του λήμματος δίδονται ενδεικτικά και οι λέξεις «πιδί» και «κτι». Τα ουσιαστικά αυτά θεωρούνται υπαρκτά λήμματα; Θεωρείται γραμματικώς ορθή και η πλήρης κλίση τους;

43 Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνονται και τα ουσιαστικά γερακομύτης –α, καμπουρομύτης –α, κουτσομύτης –α, πλακουτσομύτης –α, πλατσομύτης –α, σουβλομύτης –α, στραβομύτης –α, φαρμακομύτης –α και ψηλομύτης –α. Εκτός των ανωτέρω, μέσα στο ερμηνευμα άλλων λημμάτων (αετο-, γουруνο-, κοντο-, κοψο-, μακρο- και μικρο-) βρίσκονται και τα αετομύτης, γουруνομύτης, κοντομύτης, κοψομύτης, μακρομύτης και μικρομύτης, τα οποία όμως – υποθέτουμε λόγω οικονομίας χώρου – δίδονται μόνον ως αρσενικά. Θεωρείται αυτονόητο ότι υφίσταται και σε αυτά το θηλυκό;

44 Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνεται και το ουσιαστικό απόπιομα. Θεωρείται ότι αποτελεί παράγωγο της λέξης πίομα, θεωρείται παράγωγο του ρ. αποπίνω ή μήπως είναι απλώς ένα σύνθετο από την πρόθεση από και το ουσιαστικό πίομα;

45 Στο ουσιαστικό οδούς (ο) δεν δίδεται η αιτιατική πληθυντικού. Είναι οδόντες ή οδόντας;

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ 03/05/2020

Αξιότιμε κ. Μυρσίνη,

Από καιρό σας είχα υποσχεθεί ότι θα έχετε απαντήσεις στα ερωτήματά σας, και σπεύδω να εκπληρώσω, τμηματικά, βέβαια, την υπόσχεσή μου. Προκαταβολικά λέω το εξής: Σε μερικά ερωτήματα θα χρειαζόταν, πριν απαντηθούν, να γίνει πραγματική μελέτη της χρησιμοποιούμενης μορφής της γλώσσας και για καθένα από αυτά να γραφεί μια μικρή πραγματεία. Προφανώς δεν είναι αυτός ο στόχος μου ούτε ο δικός σας.

1 Θεωρείτε ότι τα επίθετα άγουρος, αγριωπός, άκρος, άλυπος (Γραμματική Τριανταφυλλίδη Μάρτιος 1996, σελ. 270, § 649), άνετος, άνοστος, αποτελεσματικός, αστείος, αφράτος, άφωνος (στο ερμηνευμα του λήμματος αυτού δίδεται η φράση «ιχθύος αφωνότερος»), αψιός, αψύς, άψυχος (Γραμματική Τριανταφυλλίδη Μάρτιος 1996, σελ. 270, § 649), άωρος, βάρβαρος, βδελυρός, βρόμικος, ενεός (με την έννοια άφωνος και δεδομένου του ότι στο λήμμα άφωνος, -η, -ο δίδεται η φράση «ιχθύος

αφωνότερος»), έξυπνος, ευγενικός, εφικτός, έωλος, ζαβός, ζεστός, ηλίθιος, ήρεμος, ήσυχος, θαμπός, ίσιος, ίσος, καυτός, κοίλος, κουτός, κρύος, λάγνος, λείος, λερός, λυγερός, λωλός, μακρός, μακρουλός, μειλίχιος, μελαμψός, μελανός, μιάρός, ξερός, ογκρός, οκνός, όλβιος, όμοιος, οπτός, παγερός, παλαβός, παρανοϊκός, παχύσαρκος, πεζός, πελελός, πελιδνός, πλάνος, πράος, πρόστυχος, πυρός, ρητός, σαλός, σβέλτος, τρελός, υγρός, φανερός, φαύλος, φιλάργυρος, φίνος, φρόνιμος, φουριόζος, φυρός, χαζός, χωλός, ωριός, ωχρός (και εφόσον δεν σημαίνουν ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ύλη, χρώμα, τόπο, χρόνο, καταγωγή, συγγένεια και κατάσταση που δεν αλλάζει) δύνανται να σχηματίζουν παραθετικά στον συγκριτικό και στον υπερθετικό βαθμό; Και αν ναι, θεωρείτε ότι τα εν λόγω παραθετικά σχηματίζονται και μονολεκτικά ή αποκλειστικώς περιφραστικά; Μήπως τα επίθετα φίνος και φουριόζος εμπίπτουν στους περιορισμούς που τίθενται από τη Γραμματική Τριανταφυλλίδη Μάρτιος 1996, σελ. 270, § 645, σημείωση 1 περί ξένης καταγωγής; Μήπως τα επίθετα μελαμψός, μελανός και ωχρός εμπίπτουν στους περιορισμούς περί χρώματος; Υπάρχει γραμματικός κανόνας για τα επίθετα που δύνανται να σχηματίζουν παραθετικά, ο οποίος να ορίζει το πότε ακριβώς αυτά μπορούν να εκφωνηθούν και μονολεκτικά; Θεωρείται γραμματικώς ορθό να σχηματίζουν παραθετικά κάποια επίθετα που ξεκινούν με το στερητικό -α- ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Μόνο κάποια από αυτά μπορούν να σχηματίσουν. (Και αναφέρομαι, βέβαια, στον μονολεκτικό, που ενδιαφέρει το παιχνίδι, γιατί τα περιφραστικά είναι πιο ανεκτά, Για το ωχρός, π.χ., μπορώ να σκεφτώ μια περίπτωση που θα πω "μου φάνηκε πιο ωχρός σήμερα που τον είδα (από ό,τι χθες)" αλλά δεν θα έλεγα ωχρότερος.) Και, όταν λέω "μπορούν", εννοώ αυτό που αποτελεί το κριτήριο για το αν σχηματίζεται ή όχι ένας τύπος: Αν πράγματι υπάρχει, δηλαδή αν έχει σχηματιστεί στο παρελθόν και χρησιμοποιείται δυνητικά σήμερα (η περίπτωση του άφωνος), και αν είναι σύμφωνος με το γλωσσικό αίσθημα! Το άφωνος έχει μονολεκτικό συγκριτικό, επειδή κάποτε σχηματίστηκε το αφωνώτερος, και επειδή αυτό μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει σήμερα αυτή την έκφραση. Γι' αυτό και θα το δεχόμουν, και κανείς δεν θα μπορούσε να το απορρίψει. Η αίσθησή μου (γιατί αναγκαστικά στην αίσθηση πρέπει να πάμε, στο γλωσσικό αίσθημα), λοιπόν, μου λέει ΝΑΙ για τα άνετος, αποτελεσματικός, έξυπνος, ευγενικός, εφικτός, ηλίθιος, ήρεμος, φρόνιμος, ΣΙΓΟΥΡΑ ΟΧΙ για τα άλυπος, έψυχος, άωρος, βρόμικος, ενεός (δεν έχει σημασία που δεχόμαστε το αφωνώτερος, αυτό το είπαμε κάποτε και το λέμε και σήμερα), έωλος, ίσιος, ίσος, κοίλος, λάγνος, λείος, λερός, οπτός, παχύσαρκος, πρόστυχος, φίνος, φουριόζος, και μόνο εξαιρετικά, σε ευκαιριακούς σχηματισμούς για κάποια από τα υπόλοιπα.

Θέλω να είμαι σαφής: Η Γραμματική δεν μπορεί να ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ όλες τις "ορθές", αυτές που τις ονομάζουμε "γραμματικές" (έναντι των "αντιγραμματικών") περιπτώσεων. Και γενικεύσεις του τύπου "τα επίθετα που δηλώνουν χρώμα δεν σχηματίζουν μονολεκτικά παραθετικά" μπορούν να αλλάξουν στην πράξη: Θυμόμαστε όλοι την παλιά διαφήμιση "για λευκότερα λευκά", που όμως δεν συμπαρασύρει και το άσπρος, για το οποίο ΣΗΜΕΡΑ δεν θα έλεγα ασπρότερος - δεν ξέρω σε λίγα χρόνια. Η εξαίρεση είναι συστατικό στοιχείο της γλώσσας (η γλώσσα δεν είναι μαθηματικά), και αφού υπάρχει η δυνατότητα εξαιρέσεων, πάντα θα υπάρχουν και νέοι τύποι.

2 Στο Λ.Κ.Ν., στο ρήμα επιδένω δίδεται κλιτικό παράδειγμα Ρ1 (κλειδώνω). Στο ερμήνευμα όμως δίδεται η φράση «ο γιατρός επέδεσε τις πληγές». Από εδώ προφανώς συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο αόριστος είναι επέδεσα και ο παρατατικός επέδενα. Δεδομένου ότι στον αόριστο και τον παρατατικό εμφανίζεται εσωτερική αύξηση, μήπως το κλιτικό παράδειγμα Ρ1 (που πιθανόν οδηγεί τον αναγνώστη να συμπεράνει εσφαλμένα ότι ο αόριστος είναι επίδεσα και ο παρατατικός επίδενα) είναι λάθος; Ή μήπως ισχύει διπλός τύπος (με και χωρίς αύξηση);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Το Ρ1 δόθηκε για να δώσει τον τρόπο κλίσης (π.χ. του ενεστώτα, επιδένω, -εις, -ει, κτλ.), αλλά βέβαια ο πρτ. είναι επέδενα, και ο αόρ. επέδεσα.

3 Στο ρήμα παινώ, -ιέμαι δίδεται η έννοια του επαινών. Εντούτοις, το κλιτικό παράδειγμα του παινώ είναι το Ρ10.5 (φορώ, -άς). Μήπως πρόκειται περί λάθους, όπως ακριβώς συνέβη και με το διατελώ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στο παινώ το ΛΚΝ θεωρεί ότι ο (λαϊκός αυτός ενεστ.) κλίνεται ως παινάς, παινά(ει) (και όχι παινείς, παινεί). Αόρ. παίνεσα, κατά το φόρεσα.

Μεταγενέστερη επερώτηση: Σας ευχαριστούμε για τις απαντήσεις στα πρώτα 5 ερωτήματα. Αν μου επιτρέπεται όμως, να επισημάνω ότι στο ερώτημα Νο 3 μας δώσατε (εκ παραδρομής) και τον τύπο παινάει ενώ δεν δίδεται πουθενά ο τύπος παινάω (υπάρχει μόνο το παινώ).

ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Επανέρχομαι στο θέμα που μου είχατε γράψει για το παινώ. Ο τύπος παινά(ει) προβλέπεται από το κλιτικό παράδειγμα που σας έδωσα (φορώ). ΠΡΟΣΟΧΗ, το παινά(ει) δεν συνεπάγεται απαραίτητα τύπο παινάω! παινώ, παινάς, παινά(ει)...

4 Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνονται τα λήμματα γγαστρωμα, γγαστρώνω, γγαστρώνομαι, γγαστρωμένος, συνεπώς θεωρούνται ντε φάκτο αποδεκτά στο παιχνίδι μας. Μας προβληματίζει όμως ιδιαίτερα η βιβλιογραφία στα εξής εδάφια: α) ο κανόνας «στην αρχή λέξης δεν γράφεται ποτέ διπλό συμφωνικό γράμμα» στη Νεοελληνική Ορθογραφία, Γ.Παπαναστασίου, 2008, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών / Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, σελ. 239, § 7.4.2, β) η λημματογράφηση των ως άνω λημμάτων με αρχικό -γγ- στο Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, Ν. Ανδριώτης, 1983, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών / Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, γ) τα λήμματα (α)γγίζω, (α)γγίχτηκα, (α)γγιγμένος, (α)γγίξιμο στο Μεγάλο Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, Α.Γεωργοπαπαδάκος, Α΄ έκδοση 1984, Β΄ έκδοση 1990, δ) τα λήμματα (ε)γγίζω και (ε)γγόνι στη Γραμματική Τριανταφυλλίδη, Μάρτιος 1996, σελ. 31, § 60 και ε) τα λήμματα εγγίζω/αγγίζω/γγίζω και εγγόνι/αγγόνι/γγόνι στη Γραμματική Τριανταφυλλίδη, Μάρτιος 1996, σελ. 80, § 176. Θεωρείται γραμματικώς ορθό να υφίστανται λέξεις της κοινής νεοελληνικής που να ξεκινούν από διπλό σύμφωνο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πράγματι, έτσι το έχουμε στο ΛΚΝ, και έτσι δίνει και ο Ανδριώτης. Προσωπικά με ενοχλεί η παραβίαση του κανόνα "δεν γράφεται διπλό όμοιο γράμμα στην αρχή λέξης", και νομίζω ότι όλοι μας ενοχλούμαστε από τις γραφές γγαστρώνω

κτλ. - γι' αυτό και προτείνω (στο βιβλίο μου) το γκαστρώνω. Τα γγίζω κτλ. Θα τα έγγραφα (αν ποτέ τα χρησιμοποιούσα) ως 'γγίζω κτλ. με απόστροφο, για να δηλώνει την αποβολή του αρκτικού φωνήεντος, αφού εδώ το αγγίζω υπάρχει παράλληλα.

5 Υπάρχουν πολλά λήμματα, στα οποία ενώ δίδεται κλιτικό παράδειγμα, εντούτοις αμέσως μετά ακολουθεί επισήμανση του τύπου «μόνο στη φράση...», «μόνο στην έκφραση...», «μόνο στην εκφορά...», «κυρίως στην έκφραση...», «κυρίως στη φράση...», «συνήθως στη φράση...», «στη φράση...», «μόνο στον ενεστώτα», «κυρίως στον ενεστώτα», «συνήθως στον ενεστώτα», «συνήθως στον πληθυντικό», «κυρίως στον ενικό» κ.λπ. Πώς ακριβώς ερμηνεύει ο αναγνώστης τις εν λόγω επισημάνσεις;

Για παράδειγμα: μάλη O30 (νίκη) μόνο στη λόγια έκφραση υπό μάλης, μάρα O25 (ώρα) μόνο στις φράσεις η σάρα και η μάρα – άρες μάρες κουκουνάρες, ξυρός O17 (ουρανός) μόνο στη φράση επί ξυρού ακμής, γόρδιος, -α, -ο E6 (πλούσιος) μόνο στην έκφραση γόρδιος δεσμός, δούρειος, -α, -ο E6 (πλούσιος) μόνο στη φράση δούρειος ίππος, λερναίος, -α, -ο E4 (ωραίος) μόνο στην εκφορά λερναία Ύδρα, δαμόκλειος, -ος/α, -ο E15 (ευκλείδειος) μόνο στη φράση δαμόκλειος σπάθη, μελιταίος, -α, -ο E4 (ωραίος) μόνο στον όρο μελιταίος πυρετός, απύλωτος, -η, -ο E5 (όμορφος) μόνο στην έκφραση απύλωτο στόμα, καδμείος, -α, -ο E4 (ωραίος) μόνο στην έκφραση καδμεία νίκη, μενετός, -ή, -ό E1 (καλός) μόνο στη φράση οι καιροί ου μενετοί, πάρθιος, -α, -ο E6 (πλούσιος) μόνο στη φράση πάρθιο βέλος, υπαρχή O29 (ψυχή) μόνο στη λόγια έκφραση εξ υπαρχής, τάραχος O20 (αντίλαλος) μόνο στη φράση τραβώ των παθών μου τον τάραχο, γενετή O29 (ψυχή) μόνο στη λόγια έκφραση εκ γενετής, κλεινός, -ή, -ό E1 (καλός) μόνο στην έκφραση κλεινόν άστυ, γεννησιμιό O38 (βουνό) μόνο στη φράση από γεννησιμιού (μου, σου, του κ.λπ.), ενώπιος, -α, -ο E6 (πλούσιος) μόνο στην αρχαιωμένη έκφραση ενώπιος ενωπίω, υπογραμμός O17 (ουρανός) μόνο στη φράση τύπος και υπογραμμός κ.ά.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Εξαρτάται από την περίπτωση. Σε πολλές περιπτώσεις το κλιτικό παράδειγμα μπορεί να σημαίνει ότι σε μια φράση κλίνεται π.χ. το ρήμα στα διάφορα πρόσωπα. Αλλά σε ένα λ. όπως το λ. άωτον ("στη ΦΡ άκρον άωτον") το κλιτικό παράδειγμα είναι περιττό, θα μπορούσε να λείψει, και βέβαια δεν σημαίνει ότι το άωτον κλίνεται.

Θα είμαστε σε επαφή!
Να είστε καλά,
Γ. Π.

Αξιότιμε κ. Μυρσίνη,

Χρόνια Πολλά, και ό,τι καλύτερο για σας, τους δικούς σας ανθρώπους, και τη μεγάλη οικογένεια του Σκραμπλ!

Σας στέλνω, σε συνέχεια προηγούμενου μηνύματος, απαντήσεις στα ερωτήματά σας. Προκαταβολικά επαναλαμβάνω το εξής: Σε μερικά ερωτήματα θα χρειαζόταν, πριν

απαντηθούν, να γίνει πραγματική μελέτη της χρησιμοποιούμενης μορφής της γλώσσας και για καθένα από αυτά να γραφεί μια μικρή πραγματεία. Προφανώς δεν είναι αυτός ο στόχος μου ούτε ο δικός σας.

Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, σας δίνω κάποια διαφορετικά παραδείγματα: γη Ο29 (ψυχή) (χωρίς πληθ.), αίγλη Ο30 (νίκη) (χωρίς πληθ.), κουμάντο Ο39 (πεύκο) (χωρίς πληθ.), μέθη Ο30 (νίκη) (χωρίς πληθ.), μεσοβδόμαδο Ο41 (σίδερο) (χωρίς πληθ.) κ.ο.κ.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στα παραπάνω λήμματα το κλιτικό παράδειγμα απλώς μας δίνει τη γενική ενικού, αφού δεν έχουν πληθυντικό. Αν και, για το κουμάντο, θα έλεγα ότι πλέον λέγεται και ο πληθ. κουμάντα (αλλά όχι γεν. πληθ.).

Στο λήμμα μπέλα δίδεται το ερμήνευμα «στην έκφραση κούνια μπέλα», αλλά δεν δίδονται κλιτικές πληροφορίες (τι μέρος του λόγου είναι, αν κλίνεται, αν είναι άκλιτο κλπ.). Θα μπορούσατε να μας το διασαφηνίσετε;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Το κούνια μπέλα, επιφωνηματική έκφραση, το μπέλα είναι άκλιτο.

Θεωρείτε ότι στη γλώσσα μας το λήμμα «όρτσα» επέχει θέση αποκλειστικώς επιρρήματος ή μήπως (σύμφωνα βέβαια και με το ερμήνευμα που δίδεται στο Λ.Κ.Ν.) δύναται να εκφωνηθεί και ως «ελλειπτικό κλιτικό παράδειγμα του ιταλικού ρ. orzare εν είδει αντιδανείου και υπό μορφήν προστακτικής; Θεωρείται γραμματικώς ορθός ο τύπος «ξαναόρτσα»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Το όρτσα είναι επίρρ., ανεξάρτητα αν χρησιμοποιείται και με σημασία προσταγής. Δεν κλίνεται, ούτε *ορτσάτε, ούτε *ξαναόρτσα.

Επομένως, εάν δεν υφίσταται κάποια επισήμανση του τύπου «χωρίς πληθυντικό» ή «χωρίς γενική» ή «χωρίς γενική πληθυντικού» θεωρούμε ότι υφίστανται όλες οι πτώσεις; Ή αν προτιμάτε, ας το θέσουμε κάπως διαφορετικά: θα μπορούσαμε να αποδεχθούμε ως γραμματικώς ορθούς παρόμοιους κλιτικούς τύπους παρόλο που δεν υφίστανται καν οι κατάλληλες συνθήκες για να εμφανιστούν αυτοί οι τύποι στον προφορικό μας (ή) και στον γραπτό μας λόγο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τυπικά, όταν δεν υπάρχει επισήμανση, είστε καλυμμένοι να χρησιμοποιείτε πληθυντικούς ή γενικές. Αλλά η έλλειψη επισήμανσης πολύ συχνά οφείλεται σε λάθος, ή και σε δισταγμό του συντάκτη να είναι απολύτως κατηγορηματικός ότι κάτι δεν μπορεί να λεχθεί. Μην ξεχνάτε ότι αυτά τα πράγματα αλλάζουν. Όπως έγγραφα και πιο πάνω, την εποχή εκείνη ο πληθ. κουμάντα θεωρούνταν ανύπαρκτος, σήμερα λέγεται κανονικότερα.

6 Στο λήμμα σίκαλη δίδεται το κλιτικό παράδειγμα Ο33 (δύναμη), αλλά στην αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., 2002), σελ. 92 αναφέρεται ότι το ουσιαστικό σίκαλη κλίνεται κατά το ουσιαστικό ζάχαρη (χωρίς γενική πληθυντικού). Τι ισχύει;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Προφανώς θεωρήσαμε ότι δεν πρέπει να αποκλείσουμε έναν (λόγιο) τύπο γεν. πληθ. σικάλεων.

7 Στο ουσιαστικό κατοστή δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O29 (ψυχή). Θεωρούνται γραμματικώς ορθές όλες οι πτώσεις; Δηλαδή κλίνεται κανονικά;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η απάντηση με βάση τη λογική που ανέφερα παραπάνω (τελευταίο του 5). Προσωπικά θα έλεγα ότι αυτό δεν σχηματίζει ούτε καν γεν. εν.

8 Στα ουσιαστικά εικοσαριά, πενήνταριά κ.λπ. δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O24 (καρδιά). Θεωρούνται γραμματικώς ορθές όλες οι πτώσεις; Δηλαδή κλίνονται κανονικά;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η απάντηση με βάση τη λογική που ανέφερα παραπάνω (τελευταίο του 5). Προσωπικά θα έλεγα ότι αυτά δεν σχηματίζουν γεν. πληθ. αλλά θα τα δεχόμουν κατ' εξαίρεση στις υπόλοιπες πτώσεις.

9 Ποια ακριβώς η κλίση του επιθέτου σιδηρούς, -ά, -ούν;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Θα δεχόμουν μόνο κλιτούς τύπους που προκύπτουν από τις αναφερόμενες εκφράσεις. Δηλ. το θηλ. σιδηρά σε όλες τις πτώσεις, αλλά αρσ. και ουδ. μόνο στους τύπους σιδηρούς και σιδηρούν. (Πολύ λογίο και φτιαχτό θα μου φαινόταν το "του σιδηρού καγκελαρίου", και θα το απέφευγα.)

10 Στο λήμμα αλήθεια δίδεται το κλιτικό παράδειγμα O25α (πεινά – χωρίς γεν. πληθ.). Αλλά αμέσως μετά το O25α γράφει «γεν. πληθ. αληθειών». Μήπως πρόκειται περί λάθους εκ παραδρομής; Δηλαδή μήπως θα έπρεπε το O25α να διορθωθεί σε O25;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Επίτηδες δόθηκε έτσι, γιατί η γεν. πληθ. είναι αληθειών ΑΣΥΝΙΖΗΤΟ (σε αντιδιαστολή προς τις υπόλοιπες πτώσεις του αλήθεια). Βέβαια αυτό δεν φαίνεται, γιατί πλάι στο αληθειών δεν γράφεται η προφορά.

Στο λήμμα ξεπρήζομαι δίδεται το κλιτικό παράδειγμα P2.1β (δροσίζομαι, δροσίστηκα, δροσίσου). Επομένως συμπεραίνουμε ότι η προστακτική αορίστου είναι ξεπρήσου. Είναι ορθός ο συλλογισμός μας ή μήπως πρόκειται περί λάθους εκ παραδρομής; Δηλαδή μήπως θα έπρεπε το P2.1β να διορθωθεί σε P2.3β (αγγίζομαι, αγγίστηκα, αγγίξου & αγγίσου), ούτως ώστε να υφίσταται και η προστακτική ξεπρήξου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναι, θα προτιμούσα το P2.3β (για να μην πω το P2.2β, δηλ. μόνο ξεπρήξου).

Στο λήμμα πατάσσω -ομαι δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα P2.2 (αλλάχτηκα), επομένως προκύπτει ο παθητικός αόριστος πατάχτηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμηνευμα δίδονται εν είδει παραδείγματος οι φράσεις «Θα παταχθεί κάθε απόπειρα πραξικοπήματος» και «Θα παταχθούν οι φοροφυγάδες», μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. και πατάχθηκα»;

Ομοίως, στο λήμμα στηρίζω -ομαι δίδεται το κλιτικό παράδειγμα P2.2 (αλλάχτηκα), επομένως προκύπτει ο παθητικός αόριστος στηρίχτηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμήνευμα του λήμματος σιγουριά δίδεται η υποτακτική στηριχθεί, μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. και στηρίχθηκα»;

Στο λήμμα αποτάσσω -ομαι δίδεται ο παθητικός αόριστος αποτάχθηκα. Δεδομένου όμως ότι στο ερμήνευμα του λήμματος στρατός δίδεται εν είδει παραδείγματος η φράση «απολύθηκε / αποτάχτηκε από το στρατό», μήπως – για λόγους πληρέστερης παρουσίασης του λήμματος – θα ήταν ορθότερο να δίδεται και η επισήμανση «παθ. αόρ. αποτάχθηκα και αποτάχτηκα»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτό ισχύει για πάρα πολλά ρήματα, όπου το -χτ- εναλλάσσεται με το -χθ-. Και για το ίδιο το αλλάζω δεν θα απέκλεια καθόλου τον τύπο αλλάχθηκα. Πρβ. και τις πολλές περιπτώσεις ρημάτων όπως δημοσιεύτηκα / δημοσιεύθηκα. Το αναφέρουμε στην Εισαγωγή του ΛΚΝ: «Τα συμφωνικά συμπλέγματα στους διάφορους τύπους των ρημάτων αντιμετωπίστηκαν με γνώμονα τη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται τα συμπλέγματα αυτά στο γραπτό ή στον προφορικό λόγο. Κριτήριο επίσης αποτέλεσε η ύπαρξη λογιότητας στο ρήμα, π.χ. κρύφτηκα, κοιτάχτηκα, αλλά περιλήφθηκα. Σε μερικές περιπτώσεις είναι δυνατό να εναλλάσσονται και/ή να συνυπάρχουν τα δύο συμφωνικά συμπλέγματα, π.χ. συντάχτηκα, συντάχθηκα (ανάλογα με το επίπεδο γλώσσας), παρόλο που αυτό δεν καταγράφεται πάντοτε στις γραμματικές πληροφορίες του λήμματος.»

11 Στην αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., 2002), σελ. 171 – 172, § 245 (αρχαϊκή κλίση παθητικής φωνής) αναφέρεται ότι «...ακόμη πιο σπάνια είναι μερικά ρήματα σε -ώμαι που ακολουθούν αρχαϊκή κλίση – ενεστώτας: εγγυώμαι, εγγυάσαι, εγγυάται, εγγυόμαστε, εγγυάστε (-σθε), εγγυώνται.

Στο Λ.Κ.Ν. περιλαμβάνονται 17 ρήματα στο κλιτικό παράδειγμα P11 (εγγυώμαι) ήτοι αιτιώμαι, αλληλοεξαρτώμαι, αμιλλώμαι, αναρριχώμαι, απεξαρτώμαι, αποπειρώμαι, αυταπατώμαι, διερωτώμαι, εγγυώμαι, εξαρτώμαι, ηττώμαι, θεώμαι, καυχώμαι, μυκώμαι, ορμώμαι, προσκτώμαι, τριτεγγυώμαι καθώς και 10 επιπλέον ρήματα στο κλιτικό παράδειγμα P10.8 (ανακλώ, -ώμαι) ήτοι ανακλώμαι, ανασπώμαι, αντανεκλώμαι, αποσπώμαι, βιοδιασπώμαι, διαθλώμαι, διασπώμαι, περισπώμαι, προπερισπώμαι και συσπώμαι.

Θεωρείται γραμματικώς ορθό να υφίσταται σε αυτά τα ρήματα ο 2ος κλιτικός τύπος του β' πληθ. προσ. (-σθε);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Κατά περίπτωση σε αυτά τα ρήματα άλλοτε θα καταφύγει κανείς στο -άστε και άλλοτε στο -άσθε. Είναι όμως τόσο σπάνια στη χρήση τους στο β' πληθ. που δεν μπορεί κανείς να αποφασίσει. Τύποι όπως ανασπάστε ή ανασπάσθε, βιοδιασπάστε ή βιοδιασπάσθε φαίνονται ούτως ή άλλως περίεργοι.

12 Στο ερμηνευμα του λήμματος σουμάδα βρίσκουμε τη λέξη ψύχα (με ύψιλον). Μήπως ευθύνεται ο...δαίμων του τυπογραφείου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Προφανώς είναι ο δαίμων...

Στο ερμηνευμα του ρήματος κάνω διαβάζουμε «εννιακόσια δεκατέσσερα εκατοστά του μέτρου κάνουν μία γιάρδα». Μήπως θα ήταν ορθότερο τα εκατοστά να διορθωθούν σε χιλιοστά;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Κι εδώ δαίμων..., άλλου είδους...

Στο ερμηνευμα του λήμματος αρμόνιο, διαβάζουμε «μουσικό όργανο με πλήκτρα, που τον ήχο του τον παράγουν παλλόμενα γλωσσίδα, τα οποία τίθενται σε κίνηση είτε μέσο του αέρα που διοχετεύει ειδικός φυσητήρας είτε μέσο ηλεκτρικού ρεύματος». Επίσης, στο ερμηνευμα του λήμματος σταυρός, διαβάζουμε «ευρέσεις χαμένων συγγενών μέσο του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού». Μήπως η χρήση της λέξεως «μέσο» – και μάλιστα τρις – αποτελεί λάθος εκ παραδρομής; Μήπως θα ήταν ορθότερο να διορθωθούν σε «μέσω»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Για το επίρρ. μέσω (βλ. και στο σχετικό λήμμα) δεχόμεσταν τότε και τις δύο γραφές, μέσω και μέσω. Άρα, τότε δεν ήταν λάθος, αλλά συνειδητή επιλογή. Σήμερα θα δεχόμουν μόνο τη γραφή μέσω.

Θα είμαστε σε επαφή,
Να είστε καλά,
Γ. Π.